

CEMAL SÂFÎ'NİN TEK HECE ŞİİRİ ÜZERİNE GÖSTERGEBİLİMSEL BİR OKUMA DENEMESİ

Abdulkadir BAYRAM*

Öz

Metin çözümlemeleri, tahlil çalışmaları yıllardır genellikle iki farklı bakış açısı üzerinden değerlendirilmektedir. Birincisi metin yazarının yaşadığı ortam ve büyüdüğü ortam, başından geçenler, yazarın çevresi, ailesi, yaşadığı zamanın siyasi ve sosyal olayları, metni oluşturduğu tarihe göre yazarın yaşı gibi kriterler göz önünde bulundurularak yapılan tahlildir. İkincisi ise metin merkezli yaklaşımla yapılan tahlildir. Bu yaklaşımda göz önüne alınan, harici unsurlar değildir. Metin merkeze alınır. Göstergebilimsel çözümleme yöntemi de metin merkezlidir. Bu yöntemde metindeki göstergeler (kelime ya da cümle), bu göstergelerin ifade ettiği göndergeler, metnin genel akışı, izotopik ve dizgesel yapı, seslerin kullanımı, bazen noktalama işaretleri bile göz önünde bulundurulur. Bunlar tek tek gösterge olarak ele alınır. Metnin “anlam haritası” ortaya çıkarılarak derin yapıya ulaşmak amaçlanır. Roland Barthes, Algirdas Julien Greimas, Vladimir Propp gibi göstergebilimciler metinleri çözümlmek için çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir. Bazı göstergebilimciler metin türlerinde genel eksenler oluşturup bu ekseni bütün metinlere uygulamayı amaçlamıştır. Bazıları ise her metni kendi içinde değerlendirip metnin kendine özgü yapısıyla ilgili değerlendirme yapmış ve her metnin kendine ait olan derin yapısını göstergebilimsel çözümlemeyle ortaya çıkarmaya çalışmışlardır.

Bu makalede Cemal Sâfi'nin “Tek Hece” adlı şiiri göstergebilimsel çözümleme yöntemlerinin ışığında incelenmeye çalışılmıştır. Metnin yüzeysel anlamının dışında derin yapısındaki anlamlara ulaşılması amacıyla göstergebilimsel bir okuma denemesinde bulunulmuştur. Göstergeler, izotopiler (yerdeşlikler), dizgesel yapı ve bağlamlar açığa çıkarılarak metinde bulunan anlam haritaları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Göstergebilim, Cemal Sâfi, göstergebilimsel çözümleme, Tek Hece, izotopi.

AN ATTEMP OF SEMIOTIC READING ON CEMAL SÂFÎ'S TEK HECE POEM

Abstract

Text analysis, assay work is often progresses over years two different perspectives. First text author, living enviroment, growing enviroment, his story, the author's relative, his family lived in the time of political and social events, the place where the author lived, criteria such as the author's age based on the date that render the text is analyzed with consideration. The second is text-based approach is the analysis made. This approach is not taken into consideration external factors. Text taken center. Semiotic analysis method is based in the text. In this method indicators in the text (word or phrases) are referent expressed by these indicators, the structure of the text, isotopic and systematic structure, the use of sound, sometimes even

* Arş. Gör.; Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, akbayram.38@hotmail.com.

punctuation marks are taken into consideration. They are treated as individual signs. Text "meaning chart" is intended to reach deep structures and discovered. Roland Barthes, Algirdas Julien Greimas, semiotics, such as Vladimir Propp have developed various methods to analyze the text. Some semiotics on this axis creating axis in the general application to all types of texts aimed at the text. Some have tried every text has made the assessment of the unique structure of the text itself and to evaluate the deep structure of each text to reveal its own solutions with semiotics.

This article Cemal Safi's "Tek Hece" the poem has been seen in the control of semiotic analysis method. In order to reach the deeper meaning beyond the superficial meaning of the text it has been made in the structure of a semiotic reading test. Signs, isotopes, the systematic structure, context has been uncovered by exposing the meaning charts of the text.

Keywords: Semiotics, Cemal Safi, semiotic analysis, Tek Hece, isotopes.

1. Giriş

Basit anlamda göstergebilim, göstergeleri inceleyen bilim dalıdır. Çalışma alanına göre iki tür göstergebilim vardır: birincisi bildirişim seviyesinde göstergeleri inceleyen, göstergelerin yüzey yapısıyla ilgilenen "bildirişim göstergebilimi", ikincisi ise göstergelerin derin yapısıyla ilgilenen "anamlama göstergebilimi"dir. Edebî çözümlene yöntemleri anamlama göstergebiliminin alanına girer.

Edebî eserler üzerindeki göstergebilimsel çalışmaların asıl amacı, eserin içindeki kelimelerin, yapıların ve bunların birbirleriyle olan ilişkilerinin oluşturduğu derin yapıyı tespit ederek eserin layıkıyla anlaşılabilmesini sağlamaktır.

Eğitim sürecinde edebî metinlerin sağlıklı bir şekilde çözümlenmesinde göstergebilim önemlidir ve bu bağlamda göstergebilimsel okumayı öğrenmek demek metnin anlamını kavramak ve onu anlamlandırmak demektir.

Okuyucu metnin üreticisiyle zamansal bir uzaklık içerisinde. Elinde sadece bir metin ve metindeki söylem vardır. Bu söylemi anlamak dikkat ve çaba gerektirir. İşte bu nedenlerle göstergebilim, metni anlamaya ve metni nesnelleştirmeye çalışır. Bunu yaparken de farklı çözümlene kuramları, kavramlar ve yöntemler önerir.

Ferdinand de Saussure'e göre dil bir dizgeler bütünüdür.¹ Dizge kavramı ile dil arasındaki bağlantıyı ise satranç örneği ile açıklamıştır:

---

¹ Dizge: Bir bütünü oluşturacak biçimde karşılıklı olarak birbirine bağlı öğelerin bütünü, manzume, sistem (Türkçe Sözlük, Ankara, TDK Yayınları, 2005, s. 545).

Dil kendi düzeni dışında düzen tanımayan bir dizgedir. Satranç oyunuyla yapılacak bir karşılaştırma bunu daha iyi kavramamızı sağlar. (...) Tahta taşların yerine fildişi taşlar koyarsam ortaya çıkan değişiklik dizgeyi ilgilendirmez ama taşların sayısını azaltır ya da çoğaltırsam bu değişiklik oyunun kurallarını da baştanbaşa değiştirir (Saussure, 1998, s. 53-54).

Bu bağlamda bir metindeki dizgesel yapıyı çözmek, derin yapıya ulaşmak için bir anahtar niteliği taşır.

Göstergibilim ise dil bilimi de kapsayan ve incelenmesi gereken bir bilim dalıdır. Saussure'e göre gösteren ve gösterilen arasındaki ilişki nedensizdir, bir sebebe bağlanamaz. Saussure aynı nesne, durum ve fiillerin farklı dillerde farklı seslerle gösterilmesini bu teorisine delil olarak gösterir (Saussure, 1998, s. 111-112).

Göstergibilimsel inceleme metni kendine yeter bir hâlde görür. Roland Barthes "Yazının Sıfır Derecesi" adlı yazılarının başında, metnin bir clôtüre (kapanım) olduğunu ifade eder. "Clôtüre"ün sözlük anlamı, dindar insanların, içinde kapalı olarak yaşadıkları bir manastırın surları anlamına geliyor. Barthes, metni de böyle kapalı bir alan olarak kabul eder, dışarıdan bir bilginin çözümlenmeye karışmasını istemez" (Uçan, 2006, s. 95).

Yani metin incelenirken metnin içindeki kelimeler, cümleler, bunların yerleri, birbirleriyle ilişkileri ve bu durumların anlama katkıları ön plandadır. Haricî unsurlar göz önünde bulundurulmaz. "Kapanım sözcüğü de bu anlamda, yazınsal alanda, anlatı alanında, bir metnin kendi kendine yeterliliğini ifade eder: Dilbilimsel ve göstergibilimsel göstergeler, metni çözmeye, çözümlenmeye yetecektir. Bir çözümlenmenin ya da bir okuyucunun görevi, metin-dışı çizgileri, özellikleri dışta bırakarak bu 'kapalı' metinden hareketle yapıtı 'açmaktır'" (Uçan 2006, s. 95).

Yerdeşlik (izotopi) kavramı ise metinde tekrarlanan yapılardır. Özellikle şiirde derin yapıya gidilmesini sağlayan ipuçları yerdeşlikler ile verilir. Farklı kelimelerle aynı kavrama veya olguya gönderme yapılarak da izotopik bir anlam kesiti oluşturulabilir.

Bu durumda metni kesitlere ayırarak onun dizgesel yapısını tespit etmek, metnin yerdeşliklerini bulmak; göstergibilimsel bir çözümlenme yaparak metnin derin yapısını ortaya çıkarma anlamında birer anahtar olacaktır.

2-Metnin İncelenmesi

Tek Hece

Var mı beni içinizde tanıyan?
Yaşanmadan çözülmeyen sır benim.
Kalmasa da şöhretimi duymayan,
Kimliğimi tarif etmek zor benim...

Bülbül benim lisanımla ötüştü.
Bir gül için can evinden tutuştu.
Yüreğine Toroslar'dan çığ düştü
Yangınımı söndürmedi kar benim...

Niceler sultandı, kraldı, şahtı,
Benimle değişti talihi bahtı,
Yerle bir eyledim taç ile tahtı
Akıl almaz hünerlerim var benim...

Kâmil iken cahil ettim âlimi,
Vahşi iken yahşi ettim zalimi,
Yavuz iken zebun ettim Selim'i
Her oyunu bozan gizli zor benim...

Yeryüzünde ben ürettim veremi.
Lokman Hekim bulamadı çaremi.
Aslı için kül eyledim Kerem'i.
İbrahim'in atıldığı kor benim...

Sebepe bazı Leyla bazı Şirin'di.
Hat'ırım için yüce dağlar delindi.
Bilek gücüm Ferhat ile bilindi.
Kuvvet benim, kudret benim, fer benim...

İlahimle Mevlana'yı döndürdüm.
Yunus'umla öfkeleri dindirdim.
Günahımla çok ocaklar söndürdüm.
Mevla'danım, hayır benim, şer benim...

Benim için yaratıldı Muhammed!
Benim içim yağdırıldı o rahmet!
Evliyanın sözündeki muhabbet,
Enbiyanın yüzündeki nur benim...

Kimsesizim hısmım da yok hasmım da.
Görünmezim cismim de yok, resmim de.
Dil üzmezim, tek hece var ismimde.
Barınağım gönül denen yer benim...

Cemal Sâfi

1. Kesit:

İlk kesit metnin başlığıdır. Bir başlık okuyucuyu yönlendirme anlamında önemlidir. “Tek Hece” başlığı merak uyandıran ve yoruma müsait bir başlıktır. Burada tek ve hece göstergeleri, şiirde anlatılacak, işlenecek kavrama gönderme yapmıştır. Fakat kavramı tam olarak ifade etmeyip yalnızca bir ipucu vermiştir. Gösteren “Tek Hece” ifadesidir. Ancak gösterilen henüz net değildir.

2. Kesit:

Var mı beni içinizde tanıyan?
Yaşanmadan çözülmeyen sır benim.
Kalmasa da şöhretimi duymayan,
Kimliğimi tarif etmek zor benim...

Metinde her dörtlükte veya her bölümde derin yapıya inmemizi sağlayacak anahtar bir veya birkaç kelime bulunmaktadır. Bu kelime “özne” ya da birden fazla olduğu durumlarda “özne 1” şeklinde ifade edilecektir.

Bu dörtlükte “sır” olan bir özne bulunmaktadır. Bu özne aynı zamanda anlatıcı figür konumundadır. Özne bu dörtlük için “sır”dır. Sır ve şöhret göstergeleri anlatılanı ifade etmek üzere konumlandırılmış birer yerdeşlik durumundadır. “Şöhret” ve “tarif edilmesinin zor olduğu” göstergeleri, anlatılanın herkes tarafından bilinen ama tarif edilemeyen bir olgu olduğuna gönderme yapar. Bu yönüyle anlatılanın ne olduğu konusunda bize ilk ipuçlarını verir.

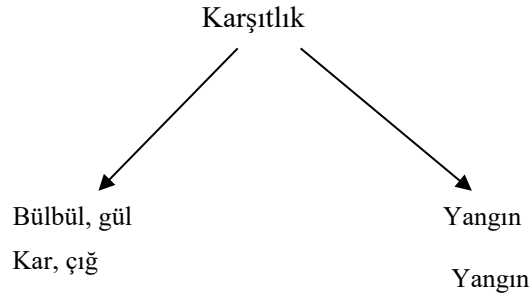
3. Kesit

Bülbül benim lisanımla ötüştü.
 Bir gül için can evinden tutuştu.
 Yüreğine Toroslar'dan çığ düştü
 Yangınımı söndürmedi kar benim...

Burada divan edebiyatında sıkça kullanılan “bülbül” ve “gül” metaforları yer almaktadır.

Divan edebiyatı bülbülden ayrı düşünülemez. O, şakıyılarıyla ağlayıp inleyen, durmadan sevgilisinin güzelliklerini anlatan ve ona aşk sözleri arz eden bir âşğın timsalidir. Bazen âşğın kendisi, bazen canı, bazen de gönlü olur. Bülbül güle âşık kabul edilir. Bu durumuyla âşğa çok benzer. Üstelik güzel sesi de âşğın güzel sözleri, şiirleridir. Nasıl bülbül gülsüz olmazsa âşık da mâşuksuz olmaz. Gülün dikenleri nasıl bülbülün ciğerini delerse, sevgilinin eziyetleri de âşğın bağrını deler. Kısaca bülbülün her özelliği âşıkta mevcuttur (Pala, 2004, s. 77).

Bülbül ve gül göstergeleri ile bülbül ve gülün arasındaki aşka gönderme yapılmıştır. Burada bülbül, gül, yangın, çığ göstergeleriyle bir aşk izotopisi (yerdeşlik) kurulmuştur.

Şekil 1: Bu kısımda A.J. Greimas'ın inceleme yönteminin temel yapı taşı olan “karşıtlık” kavramına da bir örnek bulunmaktadır. Bülbül gibi, gül gibi naif ve zarif göstergeler kullanılarak aşkın ince ve zarifliğini ifade eden bir dizge oluşturulmuşken son mısradaki yangın göstergesi, bülbül ve gül göstergeleriyle karşıtlık oluşturularak aşkın yakıcılığına, perişan edici yönüne gönderme yapılmıştır. Kar ve çığ göstergeleriyle yangın göstergesi arasında kurulan karşıtlık da derin yapıya katkı yapan bir anlam ifadesidir. Şekilde de bu “karşıtlıklar” ifade edilmiştir.

4. Kesit:

Niceler sultandı, kraldı, şahtı,

Benimle değışti talihi bahtı,

Yerle bir eyledim taç ile tahtı

Akıl almaz hünerlerim var benim...

Bu dörtlükte sultan, kral, şah, göstergeleriyle, güce, ihtişama, makama gönderme yapılmıştır. Taç, kral, şah, taht göstergeleriyle bir saltanat izotopisi oluşturulmuştur. “Yerle bir eyledim taç ile tahtı” göstergesiyle aşkın gücüne gönderme yapılmıştır. Ne kadar güçlü olunursa olunsun aşkın karşısındaki çaresizlik ifade edilmiştir.

Burada maddi ve manevi güç aynı dizge içerisinde yer almıştır. “Hüner” göstergesi de kullanılarak manevi gücün maddi gücü alt ettiği göndergesi verilmiştir.

Taht yer olarak zeminden yüksek bir yerde bulunur. Tahta oturan kişi de devleti ya da hâkimiyeti altındaki topluluğu yöneten, idarî yapıda en yüksek makamda olan kişidir. Bu bağlamda “Taht” göstergesi ile “Yerle bir eylerim” göstergesi arasında da bir karşıtlık bulunmaktadır.

5. Kesit:

Kâmil iken cahil ettim âlimi,

Vahşi iken yahşi ettim zalimi,

Yavuz iken zebun ettim Selim'i

Her oyunu bozan gizli zor benim...

Bu dörtlükte ilk olarak kâmil, cahil ve âlim göstergeleriyle aşkın ilim karşısında da alt edici olduğuna gönderme yapılmıştır.

Vahşi ve Yahşi göstergeleriyle Hz. Hamza'yı şehit eden Vahşi'nin İslam'ın yani aşkın etkisiyle Müslüman olup Yahşi oluşuna gönderme yapılmıştır.

“Yavuz iken zebun ettim Selim'i” göstergesiyle Yavuz Sultan Selim'in şu dörtlüğüne gönderme yapılmıştır:

Merdûm-i dîdeme bilmem ne fûsun etti felek

Giryemi füzûn eşkimi hûn etti felek

Şîrler pençe-i kahrında olurken lertzân

Beni bir gözleri ahûya zebûn etti felek

Bu dörtlüğün Yavuz Sultan Selim'e ait olup olmadığı belli değildir.² Ancak metinde Selim ve zebun göstergeleriyle hem bu dörtlüğe hem de Yavuz kadar kudretli bir padişahın bile aşkın gücü karşısında çaresiz kalacağına gönderme yapılmıştır.

Son mısradaki ise “gizli zor” göstergesiyle aşkın gizliliğine ve zorluğuna gönderme yapılmıştır. Bu bölümde kâmil, vahşi, yavuz göstergelerinden oluşan anlamsal dizge ile bir güç, ihtişam ve saltanat izotopisi oluşturulmuştur.

Kâmil-câhil, vahşi-yahşi, yavuz-zebun göstergeleriyle oluşturulan dizge karşıtlıklara dayanmaktadır. Buradaki karşıtlıklar “Greimas Dörtgeni”³ni oluşturan yöntemle göre metnin genel anlamını kurmada oldukça önemlidir.

6. Kesit

Yeryüzünde ben ürettim veremi.

Lokman Hekim bulamadı çaremi.

Aslı için kül eyledim Kerem'i.

İbrahim'in atıldığı kor benim...

Dörtlükte verilen verem hastalığı bir dönem dünyada yaygın olan ve ölüme sebep olan bir hastalıktır. “Yeryüzünde ben ürettim veremi.” göstergesiyle aşkın çaresiz hastalıkların asıl sebebi olduğuna gönderme yapılmıştır.

İkinci mısradaki “Lokman Hekim” göstergesiyle ilgili şunlar söylenebilir:

Lokman Hekim: “Eski Araplar arasında da ünlü olan Lokman'ın bir peygamber veya nebi olduğu hakkında tefsirlerde rivayetler vardır. Ancak çoğunluk, onun ‘salih bir kul’ olduğunu kabul eder. Anlatılanlara göre o hikmet ve hekimliğin pîri ve sembolü olarak bilinir” (Pala, 2004, s. 290).

² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Tok, V.A.(2011). Şîrler pençe-i kahrında olurken lertzân Beni bir gözleri ahûya zebûn etti felek. *Diyanet Dergisi*, 241, 52-53.

³ Algirdas Julien Greimas'ın kendi geliştirdiği ve metin çözümlemesi yaparken kullandığı sistemin adı. Bu sistemin diğer adı “Göstergebilimsel Dörtgen”dir.

Lokman Hekim göstergesiyle Kuran-ı Kerim'de de geçen Hz. Lokman'a gönderme yapılmış ve aşkın oluşturduğu acının ve hastalığın, hekimliğin pîri Lokman tarafından bile çare bulunamayacak kadar kuvvetli olduğuna gönderme yapılmıştır.

“İbrahim'in atıldığı kor benim” mısrasındaki göstergelerle Hz. İbrahim'in ateşe atılmasına gönderme yapılmıştır. Burada özne “kor” olmuştur. “Kor” göstergesiyle aşkın yakıcılığı göndergesine işaret edilmiş ve İbrahim'in bu kora atılışıyla gönüllerin kendilerini yakacak olan aşka istekle gelmesine gönderme yapılmıştır.

7. Kesit:

Sebep bazı Leyla bazı Şirin'di.

Hat'ırım için yüce dağlar delindi.

Bilek gücüm Ferhat ile bilindi.

Kuvvet benim, kudret benim, fer benim...

Bu dörtlükte aşka düşmenin sebebi değişken olsa da aşka düşenin yapacaklarının sınırı olmayacağına gönderme yapılmıştır. Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin gibi büyük aşk hikâyelerine göndermeler yapılarak aşkın destansı yönü de ortaya çıkarılmıştır.

Leyla, Şirin, Ferhat göstergeleriyle bir ünlü ve sonsuz aşk izotopisi oluşturulmuştur. Yine bu göstergelerle ve “Hat'ırım için yüce dağlar delindi” “Kuvvet benim, kudret benim, fer benim.” göstergeleriyle aşkın gücüne, sonsuzluğuna gönderme yapılmıştır.

8. Kesit:

İlahimle Mevlana'yı döndürdüm.

Yunus'umla öfkeleri dindirdim.

Günahımla çok ocaklar söndürdüm.

Mevla'danım, hayır benim, şer benim...

Bu dörtlükte beşerî aşktan ilahî aşka bir geçiş söz konusudur.

Mevlana, Yunus, Mevla göstergeleriyle bir ilahî aşk izotopisi oluşturulmuştur.

Mevlana'yı döndürenin de, Yunus'a hoşgörüyü verenin de aşk olduğu belirtilmiş her güzel şeyin sebebi aşka bağlanmıştır.

Bu güzel yönlerinin yanında bir diğer açıdan “Günahımla çok ocaklar söndürdüm” ve “şer benim” göstergeleriyle aşkın ocakların sönmeye sebep olduğu, günah işlettiği, hayrın yanında şerrin de sebebi olduğu göndergesine işaret edilmiştir.

9. Kesit:

Benim için yaratıldı Muhammed!

Benim için yağdırıldı o rahmet!

Evliyanın sözündeki muhabbet,

Enbiyanın yüzündeki nur benim.

Burada da Muhammed, rahmet, evliya, enbiya göstergeleriyle ilahî aşk izotopisi kurulmaya devam edilmiştir.

Bu dörtlükte *rahmetin yağdırılması, Hz. Muhammed'in yaratılması, enbiyanın yüzündeki nur* göstergeleriyle varoluşun temelinde aşkın olduğuna gönderme yapılmıştır.

Eserin bu kısmına kadar olan akışına bakıldığında Aslı-Kerem, Ferhat-Şirin, Leyla-[Mecnun] göstergeleriyle başlayıp Mevlana, Yunus, Mevla, Muhammed, rahmet, nur, evliya, enbiya göstergeleriyle devam ederek oluşturulan dizgeler, derin yapıda beşerî aşktan ilahî aşka bir geçiş olduğu göndergesine işaret etmektedir.

10. Kesit:

Kimsesizim hısmım da yok hasmım da.

Görünmezim cismim de yok, resmim de.

Dil üzmezim, tek hece var ismimde.

Barınağım gönül denen yer benim...

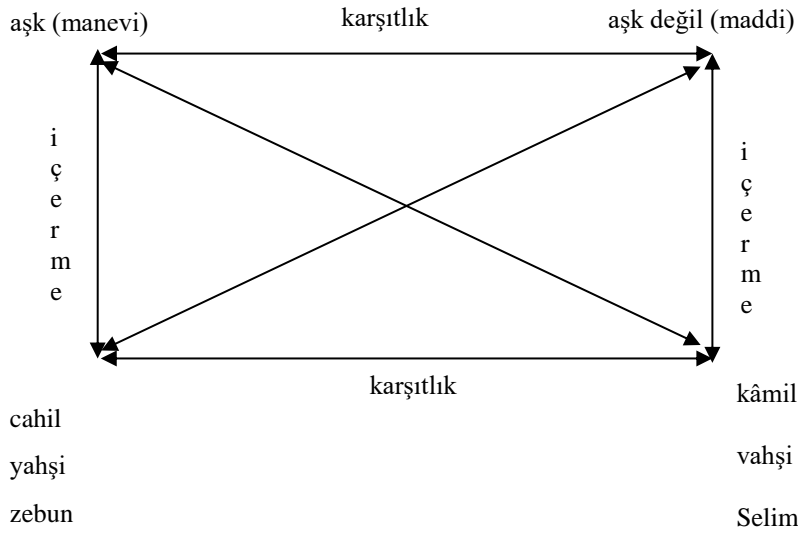
Bu son dörtlükte artık aşk kendini tarif etmeyi tamamlamış ve okuyucuya kendini ifşa etmiştir. “Kimsesizim”, “görünmezim”, “dil üzmezim”, “barınağım gönül denen yer benim” göstergeleri aşkın soyut olduğuna, insanüstü bir güç olduğuna gönderme yapmıştır. “Tek hece var ismimde” göstergesi kullanılarak aşk ile ilgili son izotopi verilmiş ve aşk izotopisi tamamlanmıştır.

Greimas edebi çözümleme yöntemi olarak kendi geliştirdiği “göstergebilimsel dörtgen” sistemini kullanmıştır.

“Herhangi bir anlam evreninin temel yapısını oluşturan soyut birimleri ve bu birimler arasındaki ilişkileri belirlemek, sınıflandırmak ve sergilemek için *anlamlama göstergebilimi* (A. J. Greimas) tarafından geliştirilen mantıksal örnek ve bu örneğin çizimsel gösterimi *göstergebilimsel dörtgen* (Fransızcası Carré Semiotique) diye adlandırılır” (Rifat, 2014, s. 79).

A. J. Greimas'ın geliştirdiği göstergebilimsel dörtgen karşıtlıklar üzerine kuruludur. Bu karşıtlıklardan yola çıkarak metni tam anlamıyla çözümlenmeye yönelik bir sistemdir.

Greimas'ın sistemini metnimize basit bir şekilde uygularsak şöyle bir şekil ortaya çıkar:

Şekil 2: Greimas Dörtgeni'nin metne uygulanmış hâline bakıldığında aşk (manevi) ile aşk değil (maddî), yani âşık ile âşık olmayan arasında bir karşıtlık vardır. Bu bağlamda cahil ile kâmil, yahşi ile vahşi, zebun ile Selim arasında bir karşıtlık bulunmaktadır. Ayrıca cahil, yahşi, zebun ile aşk değil (maddî) arasında ve kâmil, vahşi, selim ile aşk (manevi) arasında birer çelişkenlik bulunmaktadır. Son olarak aşk (manevi) ile cahil, yahşi, zebun; aşk değil (maddî) ile kâmil, vahşi, Selim aralarında birer içerme ilişkisi bulunmaktadır. Birbirlerini tümlemektedirler. Bu durumda “aşk” ya da “aşk değil”den yola çıkarak karşıt, çelişik ve içerilen öğeler bulunabilir. Bu ilişkiler şiirin derin yapısını tespit edebilmek için birer anahtar vazifesi yapmaktadır.

Şiirdeki bazı göstergeleri Greimas Dörtgeni bağlamında bir tabloya döktüğümüz zaman yapılabilecek çözümlenmeler bu şekildedir. Şiirin genel yapısı da bu tabloya benzer bir akış içerisinde.

Şiirin başlığının “Tek Hece” olması bağlamında şiirde geçen tek heceden oluşan ve özellikle dörtlüklerin son mısralarında vurgulanan “zor”, “kar”, “var”, “kor”, “fer”, “şer”, “nur”, “yer” kelimeleri “aşk” kavramına gönderme yapan birer gösterge olarak açıklanabilir. Bu göstergelere bakıldığında aşk kavramının derin yapısında zor, kar, var, kor, fer, şer, nur, yer gibi kavramların anlamlarını da barındırdığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu göstergelerin şiirde konumlandırıldığı yerlere bakıldığında her bir kelimenin ayrı ayrı “tek hece” kavramına yani “aşk”a gönderme yaptığı görülmektedir. Bu kelimeler şiirin görüntüsel akışında da bir “tek hece” yani bir “aşk” izotopisi oluşturmuştur.

Sonuç

Aşk göstergesi yüzyıllardır tarif edilmesi zor hatta imkânsız bir olgudur. “Aşk” edebiyatımızın genelinde, özellikle de Klasik Türk Edebiyatı'nda en sık kullanılan temadır. Aşk göstergesi farklı anlamlar yüklenmeye, farklı göndergeler işaret etmeye, bir metnin içinde yer alınca her okuyuşta derinleşmeye oldukça müsaittir. Aşk göstergesindeki kodlar her okuyucuyu farklı mesajlara taşıyacaktır.

Leyla ile Mecnun'u, Kerem ile Aslı'yı, Ferhat ile Şirin'i yıllar öncesinden günümüze getiren de aşkın gücüdür.

Bütün bu bilgiler ışığında Cemal Sâfi bu şiirinde bazen sorularla, bazen örneklerle, ilgi çekici bir üslup sayesinde aşkı tanımlamaya, anlatmaya çalışmıştır.

Yapılan çalışmada eser kesitlere ayrılarak, eserin dizgesel yapısı bulundu, eserin izotopik uzantıları tespit edildi, böylece derin yapıya ulaşılmaya çalışıldı. Ortaya çıkan sonuç ise aşkın herkese göre farklı anlamlar ifade etmeye devam edeceği, etkisinin de kişiye, döneme, şartlara göre değişeceği. Ayrıca bir nebze olsa da aşkın tarifinin yapıldığı; ancak sonsuza kadar tam tanımlamasının yapılamayacağı, gizli anlamlarını koruyacağıdır.

Göstergebilimsel, dizgesel, izotopik ve bütün diğer göstergebilimsel yöntemler kullanılarak yapılan ve yapılacak olan çözümler metinlere yeni bir bakış açısı getirerek derin yapıda farklı anlamlara ulaşılmasını sağlayacaktır. Böylece düşünülen ve ortaya çıkarıldan çok daha derin ve zengin anlamsal dizgelere sahip olan Türk dili ile yazılan bütün eserlerin anlam haritaları ortaya çıkarılmış olacaktır.

Kaynaklar

- Barthes, R. (2014). *Göstergebilimsel serüven*. (çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kıran, Z. ve Kıran, A. (2006). *Dilbilimine giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Rifat, M. (2014). *Göstergebilimin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Sâfi, C. (2010). *Ya evde yoksan*. Ankara: Büyük Harf Yayınları.
- Saussure, F. D. (1998). *Genel dilbilim dersleri*. (çev. Berke Vardar). İstanbul Multilingual Yayınları.
- Sayın, Ö. (2014). *Göstergebilim ve sosyoloji*. Ankara: Anı Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (2005). Ankara: TDK Yayınları.
- Uçan, H. (2006). *Yazınsal eleştiri ve göstergebilim*. Ankara: Hece Yayınları.
- Uçan, H. (2013). *Dilbilim göstergebilim ve edebiyat eğitimi*. Ankara: Hece Yayınları.